

Beata Walewska

Prawo ochrony środowiska i jego rola dla małego i średniego biznesu

Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy 4, 101-109

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Prawo ochrony środowiska i jego rola dla małego i średniego biznesu

1. Wstęp

Problematyka prawa ochrony środowiska i jego znaczenia dla podmiotów prowadzących działalność gospodarczą jest zawsze w mniejszym lub większym zakresie związana z korzystaniem z zasobów środowiska – przedsiębiorca jest nie tylko beneficjentem, ale również zobowiązany do wypełniania warunków zawartych w decyzjach administracyjnych. Prawo ochrony środowiska to obecnie bardzo rozbudowany system przepisów, stwarzających duże problemy w interpretacji i stosowaniu nawet dla fachowców. Wynika to z ciągłego rozwoju tych norm poprzez obejmowanie regulacją nowych zagadnień, poszukiwanie nowych, skuteczniejszych rozwiązań prawnych, coraz szerszego oddziaływania prawa międzynarodowego. Powoduje to konieczność spoglądania na przepisy i ich stosowanie w sposób całościowy, czego przykładem jest podstawowy akt w systemie źródeł prawa ochrony środowiska – ustawa *Prawo ochrony środowiska* z 27 kwietnia 2001 r. Dotyczy ona w swojej zasadniczej treści przede wszystkim kwestii ogólnych wiążących się z konstrukcją systemu norm prawa ochrony środowiska, ich interpretacją i stosowaniem oraz treścią wynikających z nich zadań i obowiązków obciążających różne podmioty, w tym przedsiębiorców. Jest to obszerny akt prawny (442 artykuły), który wprowadza pewien porządek prawny do całego systemu źródeł prawa ochrony środowiska – postrzeganie, interpretowanie i stosowanie przepisów zawartych w ustawach szczegółowych musi uwzględniać jej postanowienia, gdyż zamieszczone np. w tytule pierwszym przepisy ogólne mają charakter przepisów ogólnych nie tylko w odniesieniu do tej ustawy, lecz także do całej regulacji prawnej ochrony środowiska, a najistotniejsze z punktu widzenia podmiotów korzystających ze środowiska są przepisy tytułu piątego („Środki finansowo-prawne”), również wspólne dla ustawy *Prawo wodne*, ustawy o odpadach.

Procesu tworzenia regulacji prawnej nie można uznać za zakończony, gdyż konieczne są liczne korekty. Przewidział to ustawodawca, uchwalając ustawę z 27 lipca 2001 r. o wprowadzeniu ustawy *Prawo ochrony środowiska*, ustawy o odpadach oraz zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 100, poz. 1085) – będącą „łącznikiem” pomiędzy starym i nowym systemem źródeł prawa ochrony środowiska. Określa ona późniejsze niż 1 stycznia 2002 r. terminy wprowadzenia w życie niektórych instrumentów ochrony środowiska.

Przepisy tej ustawy tworzą rodzaj „kalendarza ekologicznego”, w którym wdrożenie nowych mechanizmów prawnych następuje sukcesywnie do 31 grudnia 2010 r.

W przedstawionej przeze mnie pracy skupię się na zasygnalizowaniu kierunków zmian, jakie nastąpiły w ustawodawstwie polskim po 2001 r. – roku przełomowym, w którym uchwalono kilkanaście ustaw, m in. takich jak wyżej wymienione. Na przyczyny tej fundamentalnej zmiany złożyły się nie tylko aspiracje Polski do członkostwa w UE, co zgodnie z postanowie-

niami układu stowarzyszeniowego z 16 grudnia 1991 roku wiązało się z implementacją do prawa polskiego dyrektyw unijnych, lecz również wdrożenie konstytucyjnych założeń ochrony środowiska (Konstytucja RP z 2 kwietnia 1997 r. uznana została za najbardziej ekologiczną w Europie) i z przyczynami, które ogólnie można określić mianem cywilizacyjnych.

2. Zarys ewolucji prawa ochrony środowiska z punktu widzenia nauk ekonomicznych

Współczesny stan wiedzy ekologicznej podważa tradycyjne poglądy ekonomiczne. Według klasycznej teorii wartości zasoby naturalne same w sobie nie przedstawiały wartości ekonomicznej, określano je mianem „dóbr wolnych” (niewyczerpalnych, niezniszczalnych). Ostatnie ćwierćwiecze zweryfikowało wiele poglądów i doprowadziło do powstania nowych teorii ekonomicznych. Współcześni ekonomiści uznali, że zasoby środowiska naturalnego, mimo ich niepełnej mierzalności, wchodzi obok mierzalnego majątku narodowego w skład bogactwa narodowego i przyczyniają się do rozwoju gospodarczego kraju. Konieczne było wprowadzenie barier stanowiących ograniczenia prawne wynikające z potrzeby ochrony środowiska, realizowanych za pomocą takich instrumentów jak opłaty ekologiczne za korzystanie ze środowiska bądź kary pieniężne za jego niszczenie i łamanie przepisów ochrony środowiska. Innym ważnym wynikiem nowych tendencji w ekonomice środowiska jest wprowadzenie do ochrony środowiska zasad rachunku ekonomicznego, które polegają na ekonomicznej wycenie poszczególnych składników środowiska, w tym rachunku strat i zysków ekologicznych. Na tych ekonomicznych przesłankach opiera się zawarta w prawie ochrony środowiska zasada sprawstwa, polegająca na obowiązku naprawy przez sprawcę strat ekologicznych i włączenia kosztów ochrony środowiska w koszty działalności gospodarczej. Zasada „zanieczyszczający płaci” (ang. PPP – *polluter pays principle*) jest jedną z najważniejszych, od dawna stosowanych zasad ochrony środowiska w UE. Została ujęta w *Prawie ochrony środowiska* (dalej: POŚ) w artykule 7 dwojako:

- a) kto powoduje zanieczyszczenie środowiska, ponosi koszty usunięcia skutków tego zanieczyszczenia;
- b) kto może spowodować zanieczyszczenie środowiska, ponosi koszty zapobiegania temu zanieczyszczeniu.

Aktualnie obowiązująca ustawa POŚ zreasumowała sytuacje, w których nakłada się administracyjne kary pieniężne. Są one nieodłącznie związane z odpowiedzialnością administracyjną, czyli zasadą ponoszenia przez podmiot korzystający ze środowiska (osobę fizyczną lub jednostkę organizacyjną) przewidzianych prawem konsekwencji (sankcji ustalanych i egzekwowanych przez organy administracji publicznej) za zdarzenia lub stan rzeczy, działania lub zaniechania podlegające ujemnej kwalifikacji normatywnej i przypisane określonemu podmiotowi. Najbardziej rozwinięte podstawy prawne z zakresu odpowiedzialności administracyjnej mają w polskim systemie prawnym sankcje związane z funkcją reglamentacyjno-ochronną prawa w ochronie środowiska¹.

Kary pieniężne, jako sankcja i forma odpowiedzialności, obciążają nie koszty, lecz wynik finansowy przedsiębiorstwa, a więc nie mogą być przerzucane na konsumentów przez me-

¹ R. Paczuski, *Prawo ochrony środowiska*, Bydgoszcz 2004, s. 136–137.

chanizm cenowy. Są one atrakcyjne jako instrument oddziaływania na podmioty gospodarcze wynikający z ich wielofunkcyjności.

Jako przykład można podać:

a) funkcję prewencyjną – polega ona na tym, że przez negatywne konsekwencje w sferze majątkowej stymuluje podejmowanie działań zapobiegających płaceniu kar (poprzez np. instalację urządzeń ochronnych, uporządkowanie gospodarki odpadami), a tym samym zmniejsza uciążliwość dla środowiska;

b) funkcję represyjną – w której kary obciążają wynik ekonomiczny przedsiębiorstwa, zwiększają podstawę opodatkowania podatkiem dochodowym, stanowiąc tzw. podwójne opodatkowanie.

3. Obowiązki podmiotów korzystających ze środowiska na podstawie ustawy *Prawo ochrony środowiska*

Zgodnie z ustawą *Prawo ochrony środowiska* podmiotem korzystającym ze środowiska jest każdy:

a) przedsiębiorca w rozumieniu ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. – ustawa o swobodzie działalności gospodarczej;

b) osoba prowadząca działalność wytwórczą w rolnictwie w zakresie upraw rolnych, chowu i hodowli zwierząt, ogrodnictwa, warzywnictwa, leśnictwa i rybactwa śródlądowego;

c) osoba wykonująca zawód medyczny w ramach indywidualnej praktyki lub indywidualnej specjalistycznej praktyki;

d) osoba fizyczna korzystająca ze środowiska w zakresie, w jakim korzystanie ze środowiska wymaga pozwolenia.

3.1. Obowiązek posiadania zezwolenia

Polskie prawo ochrony środowiska wyznacza wobec podmiotów szereg ważnych obowiązków. System ten obliguje podmioty do regulacji stanu formalno-prawnego zakładu w zakresie ochrony środowiska, w tym do szczególnej ochrony:

a) powietrza atmosferycznego przed emisją zanieczyszczeń pyłowych i gazowych;

b) wód i ziemi przed ściekami;

c) wód powierzchniowych i podziemnych przed nadmierną i niewłaściwą eksploatacją;

d) przed odpadami i właściwego gospodarowania odpadami niebezpiecznymi i pozostałymi;

e) przed hałasem;

f) przed promieniowaniem.

Podmiot korzystający ze środowiska w ww. zakresie ma obowiązek uzyskania:

a) pozwolenia na emisję pyłów i gazów do powietrza;

b) pozwolenia wodnoprawnego na pobór wód powierzchniowych lub podziemnych, pozwolenia na wytwarzanie odpadów lub decyzję zatwierdzającą program gospodarki odpadami niebezpiecznymi oraz/lub potwierdzenia przedłożenia informacji o wytwarzanych odpadach oraz sposobach gospodarowania wytworzonymi odpadami (nie dotyczy odpadów komunalnych);

c) decyzji o dopuszczalnym poziomie hałasu w środowisku (jeżeli stwierdzono w otoczeniu zakładu nadmierny hałas, co wynika ze skarg sąsiadów lub najczęściej działań kontrolnych organów WIOŚ i/lub starosty).

Duże zakłady produkcyjne i instalacje, których funkcjonowanie ze względu na rodzaj i skalę prowadzonej w nich działalności może powodować znaczne zanieczyszczenie środowiska, powinny posiadać pozwolenie zintegrowane, które zastępuje wszystkie powyższe pozwolenia. Typy instalacji zakładów, które wymagają przeprowadzenia postępowania zintegrowanego, wymienione są w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 26 lipca 2002 r. w sprawie rodzajów instalacji mogących powodować znaczne zanieczyszczenie poszczególnych elementów przyrodniczych albo środowiska jako całości.

Jest to szczególnie rodzaj pozwolenia na wprowadzanie do środowiska substancji lub energii do wszystkich komponentów środowiska przy zachowaniu wymogów ochrony środowiska wg zasad tzw. najlepszych dostępnych technik (ang. *Best Available Techniques* – BAT):

- a) najlepsze (*Best*) – najbardziej efektywne w osiągnięciu wysokiego ogólnego poziomu ochrony środowiska jako całości;
- b) dostępne (*Available*) – opracowane na skalę umożliwiającą wdrażanie w danym sektorze, przy zachowaniu ekonomicznych i technicznych warunków prowadzenia;
- c) techniki (*Techniques*) – zarówno same technologie, jak i sposób, w jaki funkcjonuje lub jest obsługiwana instalacja.

3.2. Obowiązek opłat za korzystanie ze środowiska

Opłaty należy regularnie wносить na konto właściwego urzędu marszałkowskiego za:

- a) wprowadzanie gazów i pyłów do powietrza atmosferycznego;
- b) pobór wód z własnych ujęć (studni);
- c) wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi, przy czym należy pamiętać, że ściekami są również wody opadowe lub roztopowe ujęte w systemy kanalizacyjne;
- d) składowanie odpadów, w tym również za czasowe gromadzenie (magazynowanie), jeżeli przedsiębiorca nie posiada zezwolenia na wytwarzanie odpadów.

W prawie polskim funkcjonuje bezdecyzyjny tryb uiszczania opłat za korzystanie ze środowiska. Przedsiębiorca we własnym zakresie nalicza wysokość opłat i wpłaca je na rachunek redystrybucyjny właściwego urzędu marszałkowskiego.

System opłat za korzystanie ze środowiska jest ściśle związany z prawem pozwoleń emisyjnych. Jeśli podmiot nie posiada obowiązkowych pozwoleń, ponosi opłaty podwyższone, np. za wprowadzanie do powietrza gazów lub pyłów, pobór wód lub wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi o 500%. Nie wnosi się jednak opłat z tytułu tych rodzajów korzystania ze środowiska, których wysokość (półroczna) wnoszona na rachunek urzędu marszałkowskiego nie przekracza 400 zł. Jedyną podstawą takiego zwolnienia jest dokument (wykaz) potwierdzający naliczenie przedłożony we właściwym urzędzie marszałkowskim.

Wykazy, na podstawie których ustalono wysokość podatków, przedkłada się w terminie ich wniesienia:

- a) za korzystanie ze środowiska (powietrze, woda, ścieki) – właściwemu marszałkowi województwa;
- b) za składowanie odpadów – także wójtowi, burmistrzowi lub prezydentowi miasta właściwemu ze względu na miejsce składowania odpadów.

Jeżeli przedsiębiorca ma uregulowany stan formalno-prawny zakładu w zakresie gospodarowania odpadami i nie prowadzi składowania odpadów na składowiskach, nie ponosi opłat za składowanie.

Do regularnego i terminowego uiszczania opłat środowiskowych zmuszają rozległe czynniki ekonomiczne i egzekucyjne. Są to:

a) karna opłata podwyższona za brak obowiązkowych pozwoleń na „emisję do powietrza”, „pobór wód” i „odprowadzanie ścieków” – w wysokości 500% należnej opłaty podstawowej;

b) karna opłata podwyższona za brak decyzji z zakresu gospodarki odpadami, w tym składowanie i magazynowanie bez decyzji urzędowych, składowanie w miejscach na ten cel nie przeznaczonych oraz pozbycie się odpadów niezgodne z prawem (włącznie z oddaniem go odbiorcy, który nie posiada zezwolenia na odbiór odpadów) – naliczaną za każdą dobę składowania lub magazynowania;

c) ustawowe odsetki karne z tytułu nieterminowego wniesienia opłat;

d) mandat karny podczas kontroli za złamanie prawa;

e) kara pieniężna, którą nakłada w drodze decyzji Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska w razie przekroczenia wartości dopuszczalnych określonych w posiadanych pozwoleńach środowiskowych, w tym również za emisję hałasu do środowiska ustaloną w decyzji poziomów dopuszczalnych;

f) ponoszenie konsekwencji z delegacji ustawy *Prawo ochrony środowiska* do ustawy *Ordynacja podatkowa* (Dział III) w zakresie ponoszenia opłat oraz administracyjnych kar pieniężnych.

Z kolei opłatę eksploatacyjną w prawie geologicznym i górniczym należy rozpatrywać jako opłatę szczególną za korzystanie z jednego tylko elementu przyrodniczego – kopalin (obowiązek jej uiszczenia ma przedsiębiorca). Wyżej wymienioną opłatę uiszcza się w sposób następujący za wydobyte kopaliny w przeciwieństwie do opłat za korzystanie ze środowiska, które uiszcza się w sposób uprzedni.

Opłata produktowa i depozytowa uregulowana została w ustawie z 11 marca 2001 r. o obowiązkach przedsiębiorców w zakresie gospodarowania niektórymi odpadami oraz o opłacie produktowej i depozytowej.

Opłatę produktową zobowiązane są uiszczać podmioty importujące lub wytwarzające produkty wymienione w załączniku do ww. ustawy. Przedsiębiorcy są zobowiązani zapewnić odzysk (recykling odpadów opakowaniowych i poużytkowych). Opłatę tę oblicza się, biorąc pod uwagę wysokość stawki, a także różnicę między wymaganym poziomem odzysku odpadów i ich recyklingu a faktycznym poziomem.

Zakres opłaty depozytowej (podmiotowy i przedmiotowy) jest ograniczony. Może jej żądać sprzedawca detaliczny akumulatora ołowiowego (kwasowego) od kupującego, jeżeli kupujący nie przekazał mu zużytego akumulatora przy kupnie nowego.

Ewidencje, do prowadzenia których zobowiązuje prawo, obejmują:

a) rodzaje i ilości gazów i pyłów wprowadzanych do powietrza oraz dane, na podstawie których określono te ilości (wyniki pomiarów, atesty i karty wyrobów, materiałów, paliw, surowców itp.);

b) ilości i jakość pobranej wody powierzchniowej i/lub podziemnej (odczyty wodomierzy, protokoły badań laboratoryjnych);

c) ilość, stan i skład ścieków wprowadzanych do wód lub do ziemi (protokoły badań laboratoryjnych, protokoły z kontroli);

d) wielkości, sposoby i rodzaje zagospodarowania terenu, z którego odprowadzane są ścieki, tj. wody opadowe lub roztopowe, ujęte w systemy kanalizacyjne pochodzące z terenów zanieczyszczonych;

e) odpady, za wyjątkiem odpadów komunalnych (nie dotyczy podmiotów, o których mowa

w ustawie z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach), w tym karty ewidencji odpadów (karty prowadzą na ustawowych formularzach podmioty wytwarzające powyżej 100 kg odpadów niebezpiecznych i/lub powyżej 5 ton odpadów innych niż niebezpieczne nie będące odpadami komunalnymi), karty przekazania odpadów (wszystkie podmioty), zbiorcze zestawienie danych o rodzajach i ilości odpadów (na ustawowych formularzach), które przekazuje się marszałkowi województwa w terminie do końca półrocza nowego roku – za poprzedni rok kalendarzowy;

f) wielkości poziomów hałasu w środowisku oraz szczegóły dotyczące emisji i remisji w odniesieniu do terenów chronionych – jeżeli pozwolenie o dopuszczalnym poziomie hałasu w środowisku zostało wydane (wyniki pomiarów okresowych i kontrolnych).

4. Instrumenty prawne należące do tzw. drugiej generacji środków administracyjno-prawnych

Procedura ocen oddziaływania na środowisko (dalej: OOS) jest instrumentem umożliwiającym kompleksową i prewencyjną politykę ochrony środowiska, procedurą z udziałem społeczeństwa. Jest to instytucja należąca do tzw. „drugiej generacji” instrumentów prawnych polityki ochrony środowiska. Pojawiły się one w odpowiedzi na ograniczenia charakterystyczne dla pierwszego etapu rozwoju prawa ochrony środowiska. Instrumenty takie jak zakazy, odszkodowania, normy emisji, standardy jakości w miarę narastania problematyki stały się niewystarczające. Wynikało to z dwóch wspólnych im cech: koncentracji na reagowaniu na skutki szkodliwej działalności, a nie zapobieganie jej; zajmowanie się odrębnie poszczególnymi elementami środowiska (np. powietrze, woda, gleba) lub poszczególnymi uciążliwościami. Pojawiła się konieczność przewidywania i zapobiegania szkodom w środowisku już na etapie planowania potencjalnie szkodliwej działalności. Celem ocen oddziaływania na środowisko jest zagwarantowanie, że podejmując działalność mogącą znacząco oddziaływać na środowisko, dysponuje się niezbędnymi informacjami na temat rodzaju, zakresu, skutków tego oddziaływania oraz uwzględnia się wynikające wnioski dla podejmowanych działań. Najważniejszym z pozytywnych efektów zwiększenia udziału społecznego w procedurze OOS (rozwój systemu tzw. demokracji uczestniczącej w Polsce i zwiększenie roli społeczeństwa w procesach decyzyjnych, sposobie zarządzania ochroną środowiska), z punktu widzenia przedsiębiorcy i szeroko pojętej działalności inwestycyjnej, jest uniknięcie błędów w procesie lokalizacyjnym i zwiększenie pewności inwestora, że jego projekt zostanie wykonany zgodnie z ustalonym wcześniej harmonogramem, a protesty społeczne nie zablokują prowadzonej przez niego działalności.

Innym środkiem będącym wyrazem holistycznego podejścia do środowiska zgodnie ze światowymi tendencjami jest pozwolenie zintegrowane – decyzja administracyjna kształtująca sytuację prawną przedsiębiorcy i ustalająca warunki korzystania ze środowiska. Pozwolenie zintegrowane jest pozwoleniem obejmującym w jednej decyzji zezwolenie na wprowadzanie substancji i energii z instalacji do wszystkich komponentów środowiska przy zachowaniu zasad najlepszej dostępnej techniki. Podstawą wprowadzenia obowiązku uzyskania pozwolenia zintegrowanego jest Dyrektywa IPPC z 24 września 1996 roku, dotycząca zintegrowanego zapobiegania i ograniczenia zanieczyszczeń. Pozwolenia zintegrowanego wymaga prowadzenie instalacji, której funkcjonowanie ze względu na rodzaj i skalę prowadzonej przez nią działalności może powodować znaczne zanieczyszczenie poszczególnych elementów przyrodniczych albo środowiska jako całości.

Nowatorskim rozwiązaniem wprowadzonym do naszego ustawodawstwa są programy

dostosowawcze zbliżone formą do polskiego *vacatio legis*, od dawna stosowane w krajach UE. Są rozwiązaniem kompromisowym, kończącym proces negocjacyjny w „obszarze środowisko”. Program dostosowawczy jest wynegocjowanym indywidualnie, szczegółowym harmonogramem rzeczowo-finansowym realizacji obowiązków związanych z ochroną środowiska przez prowadzącego instalację. Głównym powodem ubiegania się o okresy przejściowe są koszty wdrożenia prawa wspólnotowego, które muszą być rozłożone w czasie. Zastosowanie ich wymuszają nie tylko względy ekologiczne, ale głównie ekonomiczne i finansowe, uniemożliwiające szybkie wprowadzenie w życie kosztownych wymagań prawnych ochrony środowiska bez potrzeby zawieszania całego zawierającego je aktu prawnego, lecz tylko części jego elementów, i to w odniesieniu do niektórych podmiotów (przedsiębiorców spełniających wymagania ustawowe zawarte w Tytule VIII POŚ).

5. Korzyści związane z dostosowaniem się do wymagań POŚ

Wdrożenie wymagań kryteriów unijnych w Polsce spowodowało, że uzyskanie pomocy publicznej na działania w zakresie ochrony środowiska przez podmioty prywatne jest ułatwione. Takie wsparcie, w granicach przewidzianych przez przepisy UE, udzielane jest przez fundusze ekologiczne i środki funduszy strukturalnych UE. Przykładem tego ostatniego jest włączenie zadań z zakresu ochrony środowiska do sektorowego programu operacyjnego „wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw”. Pomoc w ramach tego programu jest adresowana do dużych, średnich i małych przedsiębiorstw. Tą częścią unijnych funduszy zarządza Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Innym źródłem unijnych funduszy jest fundusz kohezyjny (spójności), określane mianem instrumentu zarządzania strukturalnego, skierowany do państw członkowskich, których średnia PKB na jednego mieszkańca nie przekracza 90% średniego PKB wszystkich krajów UE. Odbiorcami środków finansowych tego funduszu są podmioty publiczne, natomiast przedsiębiorstwa prywatne mogą być wykonawcami kontraktów dla projektów, które otrzymały dofinansowanie.

Również Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (ERDF – European Regional Development Fund) niweluje dysproporcje na poziomie rozwoju regionalnego krajów należących do UE. Współfinansuje zarówno małe projekty lokalne, jak i projekty duże w zakresie:

- a) tworzenia i zabezpieczenia trwałych miejsc pracy, jak też rozwoju działalności średnich i małych przedsiębiorstw;
- b) inwestycji w infrastrukturę techniczną;
- c) inwestycji służących ochronie środowiska.

Dostosowanie do wymagań unijnych to nie tylko koszt, ale również liczne korzyści dla polskich przedsiębiorstw. Realizacja programu dostosowawczego stwarza w Polsce ogromny rynek na produkcję i usługi w obszarze ochrony środowiska. Szczególną szansę na tym rynku mają firmy, które dysponują doświadczeniem w działalności na obszarze Polski i terenie UE, i te, które oferują tańsze krajowe technologie ochrony środowiska. Mimo że firmy krajowe na tym rynku konkurują z przedsiębiorstwami UE, ich przewaga polega na dobrej znajomości rynku lokalnego. Jest to korzystne nie tylko dla firm produkujących urządzenia ochrony środowiska czy przedsiębiorstw budowlanych, zwiększył się także rynek na usługi doradcze i konsultingowe, wykonywanie prac projektowych, studiów technicznych. Korzyść, jaką osiągają polscy przedsiębiorcy w wyniku realizacji inwestycji ochronnych, to także dostęp do rynku UE. Przedsiębiorstwa, które podporządkują się wymaganiom dyrektywy

IPPC i dokonają zmian technologicznych, staną się konkurencyjne. Te przedsiębiorstwa, które zdecydują się na wdrażanie systemów zarządzania środowiskowego opartych na systemie ISO 14001 czy EMAS, mają szansę na wygranie z konkurencją i nie będzie to dodatkowy koszt prowadzonej działalności. Zgodnie z normą ISO system zarządzania środowiskowego jest integralną częścią systemu zarządzania przedsiębiorstwem. Norma zaleca, aby wszystkie podstawowe elementy tego systemu, czyli struktura, odpowiedzialność, procedury i środki umożliwiające wdrażanie polityki ekologicznej, były spójne z innymi funkcjami firmy i całą strategią jej rozwoju. System zarządzania środowiskowego jest stałym procesem pozwalającym na osiągnięcie ciągłych ulepszeń, których zakres jest określony przez samo przedsiębiorstwo. Inwestorzy chcący zainwestować w firmę coraz częściej są zainteresowani jej statusem środowiskowym. Dysponując certyfikatem ISO, przedsiębiorcy sygnalizują, że przyszły inwestor nie będzie musiał ponosić olbrzymich kosztów związanych z oczyszczaniem środowiska.

Do najważniejszych korzyści związanych z zintegrowaniem systemu zarządzania środowiskowego z systemem zarządzania firmą należą:

- a) społeczna akceptacja funkcjonowania przedsiębiorstwa;
- b) podniesienie renomy przedsiębiorstwa wśród klientów;
- c) podniesienie wiarygodności przedsiębiorstwa w oczach partnerów;
- d) motywacja załogi;
- e) minimalizacja kosztów prowadzenia przedsiębiorstwa, np. poprzez ograniczenie zanieczyszczeń;
- f) zdobycie przewagi nad konkurencją (firmy przodujące w nowoczesnych rozwiązaniach popierają zaostrzenie norm dotyczących ochrony środowiska);
- g) ułatwienie dostępu do kapitału;
- h) ułatwienie uzyskania zezwoleń na prowadzenie działalności;
- i) zwiększenie bezpieczeństwa pracy w przedsiębiorstwie;
- j) redukcja kosztów transportu, składowania i pakowania;
- k) tworzenie nowych produktów i technologii opartych na procesach przyjaznych środowisku².

Posiadany certyfikat ISO 14001 potwierdza, że istotne aspekty środowiskowe przedsiębiorstwa są pod stałą kontrolą. Ma to wpływ na wysokość stawek ubezpieczeniowych, gdyż firmy ubezpieczeniowe, oceniając ryzyko zanieczyszczenia środowiska, biorą pod uwagę posiadanie certyfikatu. Obecnie wymagania norm ISO 9001 oraz ISO 14001 stosowane są na zasadzie dobrowolności. Dobrowolność ta ze względu na rosnącą konkurencyjność na rynkach oraz stan środowiska naturalnego może być tylko formalna. Na pewno w przyszłości będzie to warunek istnienia przedsiębiorstwa.

Wprowadzenie prawa horyzontalnego UE (OoŚ, swobodny dostęp do informacji o środowisku) to również korzyść. Objęcie obowiązkiem wykonywania ocen oddziaływania na środowisko projektów inwestycji budzących zwykle kontrowersje i konieczność uwzględniania w tym procesie opinii społecznej pozwoli na rozwiązywanie tych konfliktów w fazie projektowania inwestycji.

² S. Czaja, E. Tytkiewicz, *Funkcjonowanie firm i samorządów terytorialnych w warunkach UE*, Wałbrzych 2000.

6. Zakończenie

Czy w nadchodzących latach przeważać będą koszty, czy korzyści związane z dostosowaniem do wymagań ekologicznych prawa europejskiego, w dużym stopniu decydować będą przedsiębiorcy. Jeżeli będą traktować obowiązek podporządkowania się przepisom ekologicznym jako barierę prowadzonej działalności, to przeważą koszty. Jeżeli jednak przez wdrażanie systemów zarządzania ochroną środowiska i realizację niezbędnych działań dostrzegą szansę na wygranie z konkurencją, jeśli skutecznie będą pozyskiwać środki finansowe na realizację tych prac, to wdrożenie nowych wymagań przyniesie im korzyść. Z pewnością dzięki temu skorzystają również mieszkańcy naszego kraju – dzięki poprawie jakości życia, stworzeniu nowych miejsc pracy i oparciu gospodarki na nowoczesnych rozwiązaniach i technologiach. W chwili obecnej możemy zauważyć wzrost konkurencyjności polskich przedsiębiorstw na rynku globalnym.

Paradoksalnie sytuacja ekologiczna Polski spowodowana wieloletnią gospodarką planową przyniosła również pewne plusy, np. niskie zużycie nawozów sztucznych i środków ochrony roślin powoduje, że zdrowe, ekologiczne polskie produkty żywnościowe są doceniane i poszukiwane na wspólnym rynku europejskim.

Dziela regulacji prawa ochrony środowiska nie sposób traktować jako zakończonego. Świadczą o tym liczne nowelizacje. Korekty z tym związane są spowodowane dostosowaniem ich do realiów polskich, dlatego też ułatwieniem dla przedsiębiorców jest korzystanie z pomocy specjalistów w dziedzinie prawa ochrony środowiska, zatrudnianie ich w swoich firmach – co też w końcowym efekcie może być ocenione jako zysk.

SUMMARY

Economic aspects of environmental protection law

Environmental law is a body of law, which is a system of complex and interlocking statutes, common law, treaties, conventions, regulations and policies which seek to protect the environment which may be affected, impacted or endangered by human activities. Environmental law regulate the quantity and nature of impacts of human activities: for example, setting allowable levels of pollution or requiring permits for potentially harmful activities. In recent years, environmental law has become seen as a critical means of promoting sustainable development (or „sustainability”). Policy concepts such as the precautionary principle, public participation, environmental justice, and the polluter pays principle have informed many environmental law reforms in this respect.

Literatura

Czaja S., Tytkiewicz E., *Funkcjonowanie firm i samorządów terytorialnych w warunkach UE*, Wałbrzych 2000.

Paczuski R., *Prawo ochrony środowiska*, Bydgoszcz 2004.

Źródła prawa

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. *Prawo ochrony środowiska* (Dz. U. z 2008 r., Nr 25, poz. 150).